

PLANINAR

Vjesnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“

U ZAGREBU.

»Planinar« izlazi svaka dva mjeseca pod dva broja na 16 stranica, izdaje ga »Hrv. plan. društvo. — Godišnja pretplatnina u ujedno članarina jest 6 K; pojedini broj стоji 1 K. — Novci se šiljaju društvenom blagajniku g. Ivanu Exneru, uraru i draguljaru, Petrinjska ulica br. 7. naprotiv Sudničke ul. na Zrinjskom trgu. — Upravu i uredništvo vodi privremeno prof. Vjekoslav Novotni, gornjogradska gimnazija.

Broj 9. i 10.

Za rujan i listopad 1905.

God. VIII.

Iz Gorskoga kotara.

Neugodni dojmovi.

(Piše dr. H. pl. Hranilović kr., sveučilišni profesor.)

Naš gorski kotar mnogo je opisan i mnogo proslavljen, a glas o čestitosti, čednosti, poštenju i darovitosti njegovih ljudi pronio se je preko medja domovine.

A i punim pravom. Ta to je gotovo najljepši naših krajeva; a novac svoj mogao si na cesti ostaviti, i nitko ga ne bi uzeo. Ljepota je ostala kao i prije, gore dižu još isto tako ponosno tjemencice svoje pod oblake ko i prije, u silnim šumama punih tajinstvenih glasova, neizmjernih ponora i kraljevskih borova pa jela obitava još uvijek medvjed gospodar u ovom carstvu neobuzdane prirode, ali ljudi su se jako promijenili.

A vrijeme je, da se i o tome čuje istina. Istina je gorka, ali radje ćemo ju sami priznati, nego da nam ju tudjin pokaže. Ovaj članak nije napisan u proslavu kraja i kao hvalospjev njegovim žiteljima; toga je bilo i odviše, pa zlo djelovalo. To je prijateljska, ali ozbiljna opomena čovjeka, koji Gorski kotar poznaje od 20 godina, proučavao ga po svomu zvanju te iskrenim sažaljavanjem gledao promjene zadnjih godina. Da se je i ovaj predjel naše domovine zadnjih 15 godina podigo iz mrtvila zaboravi, da su se za nj počeli zanimati ne samo naši domaći ljudi nego i tudji svijet, osobito imademo zahvaliti našemu vrsnomu prirodoslovcu i čeličnom turisti D. Hircu. Velikim je trudom i kroz mnoge godine prošao Hirc u društvu sa šumarom Anderleom sve puteve i sve gore, prikupljajući gradju za svoj popularni opis Gorskoga kotara. Svojim člancima po novinama i časopisima, a napose lijepo opremljenom svojom knjigom: Gorski kotar. Slike opisi i putopisi. (Slike risao Vaclav Anderle, Zagreb, 1898.) Hirc je neumorno radio oko ispitivanja i opisivanja ovoga za nas toli dragocjenoga kraja.

Svojim radom¹ proslavio je ljepote Gorskoga kotara te je njegov opis poveo nebrojene prijatelje prirode u gordo visočje naše domovine. Znanstvenim pako radnjama upozorio je mnoge tudje učenjake, da su krenuli na istraživanje rijetkih prirodnih pojava u Gorski kotar.

Nedavno je Forenbaher² izdao monografiju fužinskog kraja te je time spretnim oblikom predočio opće prirodne prilike.

A već prije zaredahu članci i opisi »Iz Gorskoga kotara«, »O Gorskem kotaru« i iz pera zahvalnih turista, prirodoslovaca i ljudi, koji su nastojali, da se time oduže za ugodni boravak u divnom ovom kraju. A svi ti članci bili su puni pohvale svega, što su njihovi pisci vidili i doživili. Izgledalo je, da će se za par godina odnosi tuj stubokom promijeniti pa u pogledu turistike razviti čednu priliku slavljenje Švicarske; domaći i tudji gosti da će poplaviti sav kraj od Vrbovskoga do Plasa, a užobni stanovi, dobre gostione i ponosni hoteli zadovoljiti potrebama čednih putnika isto tako kao i željama bogatuna i raznježenih velegradjana. Kraj toga pako da će divni planinski uzduh i svježa njegova hladnoća, bujna zelen, izvrsna voda, krasne ribe i slasni raci, trešnje u kolovozu i mladi grašak — sve prirodni darovi, koje neurastenički gradjanin u ljetnoj sparini srpnja i kolovoza toli visoko i cijeni i naplaćuje, — donijeti, ako i ne baš zlatnu kišu domaćima ovoga ljetnoga raja, to bar pristajan prihod. Bila je nuda opravdana, da će promet gosti donositi koristi, koja će domaće odšteti za mnogi gubitak zadnjih godina, da će uslijed toga silna navala za Amerikom bar donekle jenjavati.

A što se je od svega toga obistinilo, što je napokon ostalo? Gotovo ništa ili bar veoma malo! Priroda istina nije se dala pokvariti, ta je na sreću još zadržala svoje lice; a nije bila ni toli često izrečena bojazan opravdana, da će runolist, ta najplemenitija biljka alpinske flore, nestati sa Bitoraja i drugih svojih rodnih mjesta; nije se obistinilo, da će medvedi,³ ta najodličnija divljač naših gora i za kojom toliki naši lovci požudno teže, poplašeni i istisnuti iz svojih brloga iseliti se u prijaznije krajeve, gdje ih nitko ne buni mravinjake

¹ Hirc je po primjeru svoga učitelja Vukotićovića Gorskem kotaru posvetio veliku i požrtvovnu ljubav. Nakon mnogogodišnjega rada, često i pogibelji svoga života, sakupio je veliko blago za geografiju, etnografiju, botaniku, zoologiju ovoga kraja. Njega ide danas najveća zasluga, što je utro ovdje nove puteve te »Hrvatsku Švicu«, kako pravom zovu Gorski kotar, na srce stavio našemu narodu. Ne mogu pako mimoći primjedbe, da se nije nijedna općina, nijedna glava dosjetila, da bi zasluge ovoga pisca zavrijedile bar kakvo priznanje ili kakvi vidljivi izraz dužne zahvalnosti. Ovo je kao biljeg indolencije, koja kao teška duševna koprena leži na ovom divnom kraju. Zasluge tudjincu Schillera po Opatiju slavi spomenik, no u nas tomu spomeniku ne ima para.

² Dr. Aurel Forenbaher porijetlom je iz Fužine te je u svojoj disertaciji »o Fužini i njenoj okolini, osobitim obzirom na fitogeografske odnose« opisao ne samo fitogeografsiju ovoga mjesta, već je iznio mnogo podataka o prirodnim odnosima Gorskog kotara uopće.

³ Da medvedi još danas obitavaju po šumama Gorskoga kotara, prava je istina. Tko je jednom prošao Bitoraj, čabarski kotar i Risnjak pa uočio silne tamo gudure, stijene, špilje i ponore, lasno će razumjeti, da nije lasno zatrti divljač, koja se tuj krije. Medveda sresti nije baš labko, no posve svježi njegov trag video sam i sâm.

raskapati, divlje tepke tresti i od pčela med posudjivati. Oni su ostali, valjda jer im se kraj još uvijek svidja i jer se sa ljudima dobro slažu.

Samo su pastrve postale gotovo predmetom bajke, a isto su tako bijedni raci decimirani. Dinamit je i tu triumfirao nad životinjskom oprezi kao i u našem Primorju. No to su domaći sami za sebe opravili.⁴ A inače je ostalo sve pri starom, samo biva jelo i pilo od godina do godina nevaljanije, a cijene veće. Valjda zato, da se odbije tudjinačka invazija, koja bi mogla ugroziti domaći konservativizam, kojim se čuva neprijaznlost prema gostima, prašina i nevaljana roba po kramarijama — kramarije kažem, jer pravih trgovina ili dućana ima toliko, da ih, kao n. pr. lijepi Premerov u Fužini, možeš na prstima prebrojiti — kiselo pivo i tako zvano »vino« po krčmama te uobraženi ponos onih, koji su tako milostivi, da koju škulju, nazvanu ad hoc »sobom«, gostu pod skupi novac uđestoje iznajmiti itd. Jer da bi htio sve ono nabrojiti, što se po »starom običaju« čuva od natruhe kulture, uporno brani od svakoga zadaha napretka i od promjena, koje bi rado unijeli »razmaženi« i »premetljivi« koješta novoga zahtijevajući pridošlice iz gradova, to bi morao proći cijelu skalu životnih potreba počam od zajutarka i jela do »loca secreta«, o kojima besramni putnici takodjer govore, dapače im prigovaraju.

Naravno da imade i iznimaka, i tko je osobite sreće, taj može na takove iznimke i naići. I u Gorskem kotaru imade prijaznih domaćina, koji su dapače vlasnici na evropsku uredjenih soba; imade krčama, gdje se valjano dvori, dapače možeš naići na neke ljudi, koji umiju i sa tudjincem prijazno razgovarati, koji pitaju, kako ti se svidja u njihovoј domaji i dali će bure biti ili kiše? A neki su bili u Americi, u Ardžentiniji, u Ingilteri, da, bili su dapače i na Rijeci i u Veneciji. Samo ne znadu ništa ni o Ingilteri, ni o Ardžentiniji, baš kao ni o Zagrebu, koji da je lijepo mjesto, samo da je daleko od Skrada i Lokava, ali inače da je dosta lijepo mjesto, da!

A što je Zagreb, što tu imade i kakve je važnosti po cijeli naš kulturni i materijalni život, ta tko bi to mogao znati, kada se tamo »ne gre« ni sa barkom ni sa »navom« i gdje ne ima »dalera«.

Kao da cijeli kraj leži u dubokom snu. Izuzmemo li Delnice,⁵ gdje su Rijeci dolazeći svake godine u znatnom broju na ljetovanje iznutkali neki napredak, jedva se gdje osjeća, da se ovaj predjel zaista stere uz prometnu žilu, koja broji medju najjače ne samo naše domovine, nego i naše monarkije.

Ova se apatija opaža u malenim stvarima isto tako kao i u velikim, a ne

⁴ Tko se sjeća obilja plemenite ribe, kojom su se odlikovali potoci još naza i nekoliko godina, ne vjeruje, da danas ni u petak ribe ne ima. A malenim bi se trudom moglo doći do staroga obilja i time stvoriti novi izvor privrede.

Isto tako bi se od raka, koji spadaju među najveće u našoj domovini te veoma naglo rastu, mogla crpsti znatna privreda. Samo bi trebalo zabraniti bezumno trovanje i tamanjenje; jer ne samo što svatko lovi, tko hoće, nego svatko lovi, kako hoće i kada hoće.

⁵ Nije mi nakana, da koje mjesto pred ostalima ističem. Svako pojedino imade svojih manja, ali ima i svojih prednosti.

tiče se lih samo ljetnih gosti. Neka duševna i tjelesna lijenos i tromost neugodno dira objektivna posmatrača. Vrijeme kao da i ne ima druge vrijednosti, nego da se iza jutra dočeka večer. Vesela žurba i hitnja, koja je uz spretnu radinost biljeg modernoga života i jamstvo uspjeha, ovdje ništa ne vrijede i kao da nisu ni poznati. „Time is money“ morala bi se tu promijeniti u „Time is no money“ = vrijeme sve ne vrijedi ništa. Što je tomu razlog? S jedne strane sigurno to, što tu ne ima mlađeži, već invalida, djece i žena. Gledao sam u Fužini gradnju jedne kuće. Osim jednoga momka od kojih 17 godina bijahu radnici, kao da ih je vila snosila iz kakvog uboškog doma. Kada je trebalo kamen položiti u zid, onda se svi sjatiše te na dugo i široko raspravljuju, kako bi valjano a kako bi nevaljano bilo. U tjednu pako bijahu 3 prazna dana.

S druge strane mi se čini, da je narod degenerirao. Uski je krug, u kojem se tu krv miješa. Nekoliko imena vlada u cijelom selu. Što je nekoč donijelo nekud iz Njemačke nove krvi (za vrijeme Karla VI. i M. Terezije), to je odavna nestalo, a samo su ostala imena njemačkoga porijetla. Mlađež odlazi u tudjinu ponajviše u Ameriku; mnogi se istina vraćaju, ali mnogi baš sada ostaju i vani. A što se vraća, to donosi nešto groši sa sobom, ali potrošilo je svoju snagu u tudjem kraju. U domovinu se samo vraća na počin, a dobro, ako se nije i bolesno vratilo. To nisu više ljudi poduzetni i napredni u privatnom životu, pa radini u javnom; oni trebaju mira, a drže, da bi postidno bilo po njih, sada dalje težački raditi. Oni istina nastoje najprije, da se okuće; ali za par godina je amerikanska zaslubba iscrpljena, pa se opet isto tako primitivno i po siromaški živi, kao i onaj, koji nije nikada u Americi bio. Da se veliki dio ljudi vraća sa nekim smušenim idejama o slobodi i ravnopravnosti ljudstva, ma da se je u Americi bavio dan za danom najnižim poslom, ma da je tamo još niži bio nego u domovini — to ni sam ne zna, jer ne razumije dosta engleski, a da bi mogao saznati sud svoje okoline i potpuno si prisvojiti plodove amerikanske naobrazbe. Da je Amerika zemlja, u kojoj čovjek može mnogo naučiti, u kojoj može i napredovati u svakom pogledu, to ne ima dvojbe. Već po tomu se vidi, kako su zamašne posljedice emigracije po ekonomičke i socijalne prilike naroda i pojedinca.

A što na naše ljude osobito djeluje, je to, što dolaze u tudji kraj, u tudje prilike, u život, kojega su funkcije uredjene i dotjerane do skrajnosti. Jednom riječi: on dolazi u okolnosti, koje mu davaju jake porive i znatnu zaslubbu. Ta ga lahka zaslubba opsjenjuje o američkim prilikama tako, da ni ne primjećuje, da služi samo momentanoj potrebi Amerikanaca. Kada bi se latio istoga posla kao i u domovini t. j. seljačkoga i postao farner, onda bi video, što znači novo tlo kulturi prisvajati. Kada bi naš čovjek uložio istu onu svotu radine snage u domovini, kojom on rabota u Americi, ne bi ni trebao misliti na Ameriku.

Kada bi naš čovjek nastojao onom istom gorućom željom oko svoga materijalnoga i duševnoga razvitka, kada bi učio čitati, pisati, računati te revno nastojao oko prisvajanja znanja, trsio se oko uredjivanja svoje kuće, svoga polja, stvarao korisne zadruge itd. i to sve onom istom disciplinom i pokornosti prema

zajedničkim interesima, kao što to u Americi biva, ne bi trebao nikud seliti. Sada bi i čas bio, kada bi domaći mogli veliku navalu gosti za sebe koristnosno iscrpsti. Samo bi tu trebalo organizacije i promišljena rada. Kuća se n. pr. dosta gradi; zašto se pri tome ne bi malo i obzira uzelio na potrebe gosti? Zar mora gost nad marvom stanovati i nad smrdljivom štalom? U Crkvenici, Kraljevici itd. već su pokazali naši ljudi, kako se može vlastita udobnost u gradnji novih kuća spojiti sa potrebama gosti.

No kada se sjećam onih samo primjera, koji stoje u svezi sa ponašanjem domaćih prema tudjincima i putnicima, onda je jasno, da se ne može primamiti tudjinac odvratnim postupanjem, neprijaznim vladanjem i očito izraženim prezironom, a još manje iz turističkog prometa učiniti izvor privrede.

Tu se pako moraju razlikovati razni »modusi«, kojima se nemilim došljacima izrazuje domaće njegovanje. Oni, koji se smatraju »honoracionima«, čine, kao da i ne znaju za goste, koji dolaze k njima najpriyatnijim i napokon najkorisnijim nakanama, jer nose novac ne samo privatnicima nego i općinama. Ta gospoda očevidno ne razumiju svoj položaj, a prave razloge takova ponašanja nisam mogao odgometnuti. Iskusio sam sâm, da sam sa sveučilišnim drugom došao u jedno selo, te se je doskora znalo, da sam došao na istraživanje geografskih prilika. Unatoč pako tomu, što sam više dana u tom istom mjestu proboravio i obilazio okoliš, ipak se nama nije približio ni jedan zastupnik domaće intellegencije. Nije se našao nitko, koga bi dovoljno zanimalo znanstveni rad oko domaćih prilika, da bi i samo pitao, koju svrhu moje radnje imadu, ili se ponudio, da će poznavanjem domaćih prilika moj rad olahkotiti. — Žaliti je takva pojava iz više razloga, ponajviše pako toga radi, što svjedoči nemar oko unapredjivanja vlastitih interesa. Kakvim utiskom o hrvatskom gostoljublju i o našoj ugradjenosti otići će francuski ili njemački učenjak, koji bi zabasao amo? Sigurno ne povoljnijm.

Nepovoljni dojam takova ponašanja osjećaju i žale neki, no ti su ili osamljeni ili su čedna socijalna položaja, pa ne može njihov utjecaj promijeniti prilike. — Na inteligenciji je, da narodu primjerom prednjači; nije dovoljno, da si čovjek prisvoji stanoviti položaj, da se sâm ubraja medju »naobražene« »intelligentne« itd. već valja to i zavrijediti, a tim su skopčane obveze. Na te ne sili pisani zakon, ali moralni zakon, koji tim jače veže, čim je naobrazba veća. O invazijsi turista pa gosti, koji dolaze na ljetovanje, mogu napokon domaći suditi kako hoće, mogu ju želiti ili odbijati svim svojim silama. To je njihova stvar. No svakako potпадa njihovo ponašanje u tom pogledu javnom суду. A prije no svršim, otvoreno ću reći svoje mnijenje. Dolaz tudjinaca može se zaustaviti, boravak im se može otešcati i ogorčiti, no ulaz im nitko ne može zabraniti. Prema današnjim prilikama mnogi će napustiti Gorski kotar te opet ko i prije no što se je zborom i tvorom iz domorodne ljubavi nastojalo naše ljudi skrenuti u naše krajeve na ljetovanje — potražiti krasne krajeve Štajerske, Kranjske Koruške itd., gdje će uz jeftiniji novac naći bolju opskrbu; mnogi će ipak i opet se vratiti u Gorski kotar, kao n. pr. Riječani i drugi Primorci, jer im je

ljetovanje ovdje najpodesnije. Ti će pako nastojati, da se emancipiraju od domaćih. S njima će doći tudji poduzetnici, graditelji, gospodari pa i trgovci. Pošto ima dosti gradilišta, nabaviti će zemljišta, podići vile i hotele, urediti gospodare i sve ostalo prema potrebama gosti, a domaće će kuće, gdje gost zajedno sa marvom stanovati mora, ostati prazne, a krčmari i trgovci imati će mira, jer gosti od njih ne će ništa više tražiti.

Našim krčmarima manjka očvidno neka trgovska spretnost. Da su prostorije čedne, jela jednostavna i oprema slaba, to još nijesu veliki grijesi; no kada $\frac{1}{2}$ litre piva, i to slaba a često i nevaljana, stoji 50—60 filira, kajgane od 6 jaja 1 krunu 20 fil., dalmatinac zadnje vrste 80—96 filira, kada krčmar, čim mu 10 gosti dodje, podvorbu uopće napušta, jer se ne zna snaći: to su grijesi, koji biju samog začetnika. A isto je tako tudjincu neugodno po dućanima. Već lice dućana je neugodno; to su prostorije pune prašine i bezbrojnih muha, koje uživaju na šećeru, salami, siru itd., a nitko ih ne buni kao ni obilnu prašinu, koja cijeloj robi podaje neko lice časne starine, a sa prašinom nečišćenih ulica prijatno izmjenjuje.

A kada se pod pritiskom nužde — jer sila kola tare — unatoč ove izazovne nečistoće odlučiš na kupovanje, onda valja najprije uljudno odgovoriti na pitanja: Tko si? Odakle? Sam ili s obitelji? Kako dugo ćeš boraviti itd., te kad si prošao ovo sito, valjda da se prema rezultatu ispita odredi cijena robe, onda se potrudi kamar, da dade, što si zatražio; jer po cijelom postupku izgleda, kao da se onda ne trguje, već da se dijeli roba od milosti. Al zlo si pogodio, ako se usudiš kakvoći robe štогод primjetiti; mirno i tiho moraš robu primiti, kako se nudja, ili jednostavno ne dobiješ ništa, osim preporuke, da što prije izadješ iz dućana. Da je mnogomu pri tom teško t. j. ne pri izlazu, — to je najugodniji dio cijele procedure, — već pri kupovanju, kada primaš robu iz ruke i od čovjeka, kojemu je dućan sa prašinom i muhamama samo pristali okvir, to je naravno; oprezniji gosti zato nose od kuće sobom sve, što im treba, dapače i šećer. Istina da čovjek ne zna »von was man fett wird«, ali gledati, kako ti svaki komadičak robe, što ćeš poslije sa svojima potrošiti, u nečistim se rukama izmučka, ako na tlo padne, da se jednostavno digne i tvojoj robi dodaje: to sve su primitivni običaji, na koje se ja priučiti ne mogu. A držim, da se nečistoća nikomu ne svidja, pa ako baš i ne misli na svoje zdravlje te na okuživanje, koje odatle nastati može.

Da su cijene — ako i varivaju — ipak velegradske, to je ovdje očvidno ekonomički princip, što mi ga je jedan domaći otkrio riječima: »Tako! To vam se čini preskupim? Da je skupo kao u najotomenjem hotelu zagrebačkomu? Ta ovdje je kao Zagreb, a mi smo kao u Zagrebu.«

Da godišnja najamnina za cijelu kuću godimice 120—240 kruna iznosi, da je druga potrošarina, no u Zagrebu itd., to se ne računa. Kao što ljudi ne računaju, da će u prvom redu izostati iz Gorskoga kotara domaći, osobito Zagrebčani. Danas se i u našoj domovini nudjaju za ljetovanje mjesta na svim stranama. U Gorskem k. privući će ono mjesto goste, koje će znati udovoljiti

potrebama ljetovanja i koje će se prvo oko toga početi trsiti. Ne bude li pako nijedno znalo napredovati u tom smjeru, otići će domaći opet na alpinska jezera, na Semmering, u Kranjsku itd., gdje će imati sve udobnosti uz jeftinije cijene, a osim toga i kupanje. Ovo potonje pako toliko važi, da pomanjkanje kupališnih prilika već i sada mnoge od Gorskoga k. odvraća. Zgode za kupanje ima na više mjestu, no nije dovoljno, da se kaže: i mali smo kupalište. I ova točka jasno pokazuje, kako manjka shvaćanje najvažnijih potreba, a pitati bi se moglo: Zar domaći ne osjećaju potrebu kupanja?

Da će posjetjenjati, o tom ne ima dvojbe, a da se pravo kaže, ne može se zamjeriti, ako će naši ljudi prvi izostati iz Gorskoga kotara. Od brižna oca, koji uz teške žrtve svojoj obitelji želi priskrbiti oporavka za ljetne sparine, ne može se zahtijevati, kada ju ne će smjestiti u nedostatne, pače pogibeljne po zdravlje stanove, da svojim priskrbi lijep kraj, ali nevaljalu hranu.

Da će znatan gubitak biti, o tome ne ima dvojbe, a da taj gubitak prijeti u najbliže vrijeme, isto je tako sigurno, pošto se već ove godine spremaju poduzetnici na gradnju hotela itd.

Još imade srestva, da se predusretne ovoj šteti, no bojim se, da će se i ovdje tako dogoditi, kako je već bilo na drugim mjestima. Kada bude prekasno, kada tudji poduzetnici zgrnu dobitak, koji će od godine do godine porasti, onda će naši ljudi na strani stojati i gorko se tužiti na — zlu svoju sreću.

Treba da naši ljudi znadu, što ih čeka, ako se spreme na ljetovanje u okolicu Bitoraja, Risnjaka. A još nam je više stalo do toga, da to tudji gosti saznaju. Radje ćemo im to sami kazati, nego da po svijetu raznesu glas o svojim neugodnim iskustvima, o prilikama i dogodajima, koji nama ne mogu na čast služiti. Neka znadu, da mi nismo slijepi za mane naših ljudi, već da znamo sravniti ponašanje domaćega sa ustaljenim običajima naobražena svijeta.

Neka osobito »inteligentniji« zna u, da se u domovini o prilikama Gorskoga kotara nepovoljno sudi; da je na njima, da narodu prednjače primjerom boljim no do sada. Još je i za njih vrijeme, da se osvijeste i da opomene uvažu, da ne bi i oni prekasno okajali minuli čas.

Naši gorštaci pako treba da čuju jednom sud o postupku i ponašanju, kako su si ga udesili prema gostima; neka znadu, da se time javio mnenje ne zadovoljava. Precjenjivanje svake usluge, svake stvari, pa odvratno gramzenje za dobitkom s jedne strane, a s druge strane bahato odbijanje i neuljedno susreće činom i riječi — tim gostu omrazi i najljepši kraj. —

Na Šernjači.

(Planinarska crtica iz Dalmacije. Napisao Grgo Petković.)

Povrh maloga, ubavoga, ali odveć lijepoga i milotnoga sela Budaka diže se niz vrletnih, ovisokih strana, sa kojih pogled dopire na sve okolišne krajeve, na krasna, čarobna, Budaku susjedna, a i podalja od njega sela. U prikraju, na

zapadu tih kitnih i lijepih strana, jeste gorda »Šernjača«, najviša i najljepša. Upravo na slavni i sveti Ivanj-dan ove godine uputih se s vrijednim prijateljem, Markom Dominisom, učiteljem iz gizdavoga i čarobnoga sela Pristega, da je razgledamo i da s nje pogledamo na divni Budački okoliš i druge krajeve naših romantičnih, staroslavnih, dičnih, ravnih Kotara, gizdavoga Primorja i vrletnoga, čarobnoga Zagorja. I ne odosmo na nju uzalud, jer smo ti, brate i prijatelju, imali što s nje gledati i motriti! Bilo je upravo jutro, kad smo od kuće pošli. Još u kući čuli smo, kako ispod sela po bajama cikaju vrapci, a po njivama podvornicam kako ozvanja lijepi i krasni glas žena i djevojaka, koje su tud želete i lijepo, veselo pjevale. Upored njihove radosne pjesme čula se je opet poljem miloglasna pjesma ševa i drugih ugodnopojnih ptica, dok povrh sela slušasmo, kako lijepo na blagu zvona zvone, kako ovce bleje, koze vreče, a s pored tim kako odlijega stranom vesela i radosna pjesma bezbrižne mlade čobančadi. Sve to slušajući bijasmo odveć razdragani i oduševljeni, te s najvećom radosti i veseljem izadjosmo na krasni i visoki vrh strane »Šernjače«. Netom smo istupili iz kuće, dodjosmo na cestu, koja vodi u grad Benkovac. S nje sadjosmo te odmah krenusmo uz put, koji nas dovede odmah pod »Šernjaču«. Ali tud milote i ljepote, dragi mili Bože! Kad pogledaš gori, vidiš gdje se pred tobom dižu stranе: »Šernjača«, »Mala Glavica«, »Moravača« i »Budak«, pune zelene smreke i grmlja, a kad pogledaš oko sebe, onda li opet ljepote!

Povrh ubavoga sela Budaka digao se veliki gaj, u kojem su sve smreka do smreke, a iz njih proviruje samo po gdjekoji grab, te se medju njima zeleni i trepeli svojim malim, sićušnim lišćem tako milo i lijepo, kao da se na prolažnike smije. A u tim smrekama lijetaju kosovice, prosarice, crnice i druge ptice lijepo, milo cvrkutajući. Jutro je, te kroz te smreke uz put, za nama i pred nama gone momci i djevojke blago na pašu. Ono malo prije, kad ćemo poći, čuli smo ih gdje pjevaju. Po smrekama ne ima trave, ni prave dobre brsti, pa čobani u njima ne će da staju, već prigone blago uz put te ga kreću u Malovan mal i veliki, odklem kad izadje, gone ga vrcem u »Magareću Ljut« gdje ga nahrane lijepe trave i dobre zelene brsti.

Mi smo tako uz put s njima išli sve do u »Šklop«, a otalem krenusmo vrcem na vrh »Šernjače«. Penjajući se uza nju uživasmo u srcu gledajući divotnu i milotnu prirodu, koja se tud po njoj i oko nje gizdavo nakitila kao i mlada neva, kad se u svoju lijepu i milotnu odoru preobuče. I ako nam bijaše teško penjati se uz njezinu vrlet na njezin vrh, ipak te muke ne očutismo, jer nam je srce dragost i radost napunjala stoga, što ćemo na njoj mnogo šta lijepa vidjeti i nasladiti se s nje gledajući milotnu, čarovitu Budačku okolicu i druge naše lijepe i krasne krajeve. Skačući po njeziniм škrapama gledasmo, kako se po njoj zelene sićušne smreke i grabi, izmedju kojih surilo se i bijelkasto suncem izpečeno kamenje, u kojem se bjelasala miomirisna kadulja, a žutilo rascvjetano, premilotno smilje, koje nas svog mirisa i ljepote napunjalo, da nijesi mogao od dragosti uz Šernjaču ići.

Oj lijepa i krasna Šernjačina, kaduljo i smilje, pusto li vas bijaše milotno

i lijepo vidjeti, pusto li preugodno vaš prekrasni miris podnositi! Koliko nas same vi dvije krasne biljke milinja i krasote napuniste i oduševiste, dajući nam sile i maha, da poletimo uz Šernjaču i u tren se na njoj nadjemo. Ali kad dođosmo na vrh, lijepa li, brate, pogleda, lijepa li u njem užitka i miljka, krasna li i ugodna nasladjenja i iznenadjenja! Stasmo na njoj pa pogledasmo, ali ostasmo tog trena od prirodne ljepote zapanjeni, isto kao i od kite premirisna cvjeća. U toj zapanjenosti sjedosmo na kamenje i sjedeće stadosmo da motrimo prekrasnu prirodu, koja se oko nas nalazila. Gledajući je razdraga nam se život, te se digosmo, pa puni milinja i oduševljenja iz sveg glasa, što ikad mogosmo, zapjevasmo: »Lijepa naša domovino...« Glas te mile i preugodne pjesme razlijegao se poput groma po Budačkim stranama, te su je okolo nalažeći mladi čobani s napetim ušima slušali, a duboka draga »Veliki i mali Šklop« za nama je svojom jekom opetovaše, te je i oni s nami — pjevaše. Kad dovršimo pjesmu, stadosmo po Šernjači hodati. Nema tuj vrleti, nego samo gdje koji kamen, medju kojim se vidile sićušne smreke i grmići, izmedju kojih se bjelasala kadulja i žutilo miomirisno smilje. Na njem su neke debele suhozidine, koje su sasvim razorene, te se na nje uspesmo i s njih stadosmo da gledamo i motrimo, što se oko nas nalazilo. Ali ne znaš, što bi gledao: ili zelene smreke i grmiće, suro kamenje i duboke škrapetine i pločetine, ili bijelkastu kadulju i žuto rascvjetano miomirisno smilje, ili bi gledao divnu budačku okolicu, ili bi pogled puštao dolje na Primorje, ili gori u Zagorje, ili oko sebe po divot i miloti prelijepih ravnih Kotara. Na prvi mah mi ne htjesmo nikud gledati, nego oko sebe po susjednim čarobnim stranama: po strani »Budaku«, »Velikoj i Maloj Glavici«, po »Malovanu velikom«, »Goloj strani« i »Marovači«. Najviše nam se pogled otimao preko »Male glavice« i malog i velikog »Šklopa« na stranu »Budak«, na kojoj smo mogli vidjeti, kako htjesmo, staroslavne razvaline starohrvatskog grada »Budaka«, medju kojima u visinu stršaše oblica kula, koju baš nazivlju »Budak«. Više njeg gledasmo opet višu stranu od njega »Veliku glavicu«, a povrh nje »Perinu dragu«, gdje se istočno video čoban s blagom . . .

Ispod Budaka bijelile se ploče solarice, na kojima sô blagu daju, a ispod njih dizale se guste, velike smreke, po kojima gledasmo kitu Budačkih lovaca, gdje s puškom hodaju i gledaju zeca, pomnivo oko sebe vitlajući, da ih ne bi djendarina zatekla, puške im odnijela i zapisala ih, pa onda hajd u bužvu, jer se tuda zec ne smije tući. Kad smo promotrili »Budak«, pogledasmo gori u »Malovan«. Po njemu isto male smreke kao i po Šernjači; samo u dnu njega, po mjestu, što se zove »Torine«, velike su i grdne smreke, isto kao i po gaju, što se povrh Budaka diže. Po »Torinama« gledasmo na krda blaga, ovaca i koza, kako pasu i polako idu uz brdo preko »Malovana«. Čobanice sjele pod smreke pokraj blaga te vezu, a uza nje se uzvalili momci potruške te neki svire u svirale, neki diple u diple, a neki čurlikaju u čurliku. Dalje od tih gledasmo dva na osami gdje sjede i drže pred sobom nekakovu knjigu, iz koje najednom zapjevaše — — — ali kakvu pjesmu? To bila knjiga »Sa Dalma-

tinskih žala« vrlog i simpatičnog našeg pjesnika Dinka Sirovice iz Šibenika, iz koje slušasmo, kako pjevaju njegove žarke, čovjekoljubne, milotne pjesme. Te pjesme napuniše nas još i više radosti, jer po njima opazimo, da neće, hvala Bogu, puno vremena proći, da se naš narod probudi i na noge digne te oživi novim životom.

Za dugo smo motrili »Malovan« i po njem blago i čobane, napokon s njih pogled skinusmo te preko brda »Malovana« pogledasmo na Budačku dubravu zvanu »Njiva«. Ej lijepo li je bijaše vidjeti, kako je gusta i kako se zeleni! Iz nje se čula rika volova i hrzaj konja.

Od nje pogledasmo preko »Malovana« u »Magareću Ljut«, u kojoj se vidiјeli visoki hrasti i grmići tako na gusto, da se je činila isto kao kakav gaj. Po njoj se kao na promaz vidjelo, gdje blago promiče, i čulo se, kako na njem klopaju zvona. — Više nje se vidila strančica »Humac«, briježak »Plitvine«, a gori preko njih opet Vukšićka dubrava, zvana isto »Njiva«, puna vitkih, visokih hrasta, koji su je činili gustom isto kao i Budačku. Povrh nje odmah pleć uz stranu gledasmo, kako se lijepo modre vinogradi, a po njima težaci kako škrope, pljeve, mlade, rade kao mravi . . .

Povrh toga lijepoga, krasnoga poljica video se je stari hrvatski grad »Vukšić«, sad u ruševinama, koji je jednom bio sijelo hrvatske županije »Luke«. U njem je bio i porotni sud, te nam pade na um, kako su Kašićani od Banjaca na nj išli na pravdu sa Milotom Nešuštevićem, isto iz Kašića, radi nekih zemalja. Turci su dva tri put palili Vukšić, a Vukšićani ga opet dizali, dok trećeg puta niko ga ne diže . . . Sto je prije bio Vukšić, a što je sad! Uzdahnušmo te s njeg pogled krenusmo Vukšinjskim gustim kršem i nizom strane »Kose«; na zapadni kraj ove moglo se je lijepo vidjeti ubavo selašce »Kolarina«. Otalem pogledasmo preko »Magareće Ljuti« i pitomih, čarobnih »Vukšinjskih njiva« na visoku planinu »Otres«, pod kojim su Kotorci Turke pobili i oteli im roblje zarobljeno. Iza njega mogao se vidjeti ko na dlanu staroslavni Bribir, koljevka knezova Šubića, dok pod njim »Ostrovice« ne mogosmo vidjeti. Ej lijepo li bijaše gori Bribir gledati i misliti, što je prije u njemu bilo . . . ! Milotno li bijaše pogledati »Planičnik« i kosu povrh Bribira, uz kraj istočni ove, na visokoj strani, video se Bribir i bribirska crkva, župni dvor i škola. Tu nam je pogled bio stao, da smo se jedva od milinja gledajući ih od njih rastali. Preko Bribirsko-ostrovačkih strana kao kroz maglu vidismo nekoje Bukovačko-zagorske predjele, sa kojih nam se pogled otimao gori na planine: »Velabit«, »Dinaru« i na njezine predjele, te na »Prominu«, odklem jedva pogled bacismo odmah cik uza se na »Vidakove humce« te na ravnice ispod njih i na »Dlurovu njivu«, po kojoj se vidjeli stoljetni hrasti, ispod kojih gledasmo, kako pasu bijele cvce. Onamo dalje po vrh stranâ u gustim hrastima i grmima vidilo se malo selašce »Bijele Vlake«. Ej lijepo li bijaše i njih vidjeti u onoj gorskoj gušći. Blago li im! Znadu, da su živi! Oko sebe uvijek imadu divnu, ugodnu prirodnu glazbu, koja ih veseli i zabavlja. Samo u vrijeme ljeta kolike li oko njih muzike od čvrčaka, a gdje je opet lijepa pjesma

slavuljeva, žunina i kosovičina, pa kukavičin »kuku«? Kad smo »Bijelu Vlaku« razgledali, pogledasmo dalje na Bilovlački krš, odklem pogled vratismo na stranu, odmah uza nas »Moravaču«, »Šernjaču« i »Mličnu dragu«, s koje pogledasmo na milotno i gizdavo selo »Stankovce«. Imao ih je doista zašto svijet proglašiti lijepim i najboljim mjestom od Kotara, jer su Stankovci na položaju, da ne mogu na ljepšem i boljem. Kao djevojačka tkanica protegli su se Stankovci oko ceste ispod strane »Moravače«, »Vijenca«, »Male i Velike Gradine«, a pod njima se prostrele prostrane njive »spodvornice«, ispod kojih kao malo potonulo polje »Lug«. Bilo je ono puno težaka, po podvornicama su žetelice žele, a po »Lugu« kopali su težaci kukuruze.

Izim Stankovaca i njihova lijepa polja divno i milotno bijaše pogledati njihov »Donji krš« posut stotinama sitnih i velikih strana, brijezaka, uvalica i dolinica. A koliko opet ispod Stankovačkog krša bijaše lijepo pogledati na »Zloseljanski« i »Banjevački krš«!

Kad smo se siti nagledali Stankovaca i njihove lijepe okolice, svrnušmo pogled na dragu i milu zaštitnicu Stankovačku crkvu, »Malu Gospu«, i na mjesto oko nje, koje se zove »Pogrebač«, jer se tude Stankovčani pokapaju.

Po »Pogrebač« su sve sami vinogradi i masline, od kojih ona izgleda kao kakav gaj. Imadu baš gdje Stankovčani odpočivati. Našli su tu mjesto, da ga na daleko ne bi ljepšega našli. Kad smo to lijepo mjesto razgledali, pogledasmo odmah cik uz »Pogrebač« na ubavo, u starini odveć glasovito mjesto »Velim«, u kojem se je rodio obljubljeni pučki pisac i sastavljač puku preugodne knjige »Cvit razlika mirisa duhovnoga« o. fra. Toma Babić. Ali koja nam korist, kad smo na nj pogledali, pa ga nijesmo svega ogledali! Odveć nas se dojmi Velimski položaj, pa odlučismo kad god na nj otići. S njega pogled povratimo na naš mili i lijepi »Budak«. Milo nam bijaše to naše lijepo seoce pogledati, oko kojeg se predivna narav nalazila. On se je odmah upored Stankovaca otegao ispod strane »Šernjače«, »Male Glavice« i »Budaka«, po kojoj je i ime dobio. Krasno bijaše pogledati Budačko polje, po kojem su žetelice žito žele, kopači kuruze kopali, a škropljači vinograde škropili. Sa polja budačkog pogled bacimo na budački »Donji krš«, ispod kojeg bijaše divno vidjeti niz strana: »Runjavo brdo«, »Golubice«, »Smrdeljikovace«, »Debeljak Mali i Veliki« i »Oštruljaču«. Mimo istočni kraj tih strana tek smo mogli vidjeti selo Banjevce. Mogao se pogotovo lijepo vidjeti župni dvor i crkva te ovisoka strana, na kojoj strše ruševine grada »Kašića«. Preko banjevačkih strana dolje moglo se je vidjeti, kako se modruška more i kako po njemu plove brodovi. Po tom moru moglo se je vidjeti i malih strančica. Ej lijepo li bijaše to preko Banjevačkih strana motriti . . .

Kad smo to razgledali, pogledasmo »Radašinovce«, koje smo tek mogli vidjeti, te »Radašinovački gaj« i strane: »Golišivicu«, »Debeljak« i visoku stranu, zvanu po tom »Visokac«, koju odlučismo kad god obaći. Mimo nje mogla se je vidjeti »Crna gora«, u kojoj su hajdukovali hajduci: Drača, Kutlača, Radeka i Mate Orlović-Tabarina iz Budaka. Na zapadni kraj iste strane moglo

se vidjeti »Vranjsko blato«, kako se lijepo modri i lašti. Sa Radašivačkih krajeva ote nam se pogled na gizdavo selo „Pristeg“, U Pristegu najljepše bijaše vidjeti župni dvor i novu crkvu »Gospu od Zdravlja«, školu, žandarsku postaju te onamo pri zapadnom kraju staru crkvu sv. Franje. Iz Pristega nam se otimao pogled na Ceranjske krajeve te onamo daleko na »Polaču«, »Raštević« »Miranje« i »Nadin«, te s tim krajevima sve razgledasmo, što se je moglo sa »Šernjače« vidjeti.

Nakon tog lijepog razgledavanja i promatranja, puni milja i zadovoljstva digosmo se sa Šernjače i podjosmo s najvišim oduševljenjem, da pohodimo razvaline grada »Budaka«. Došli smo bili u »Šklop«, tu nadjosmo čobane za čobanima gdje prigone niz put blago kući i pjevaju iza glasa pjesmu o slavnim Kotarskim junacima. Sakrismo se za smrekutu te ja izvadih što ikad mogoh brže bilježnicu, da pjesmu zapišem, jer mi se bila jako omilila. Na žalost moju ljutu stao sam je slušati i u bilježnicu pisati... Pjesma me je sjetila na prvo stanje Kotara, te se odveć rastužih... Bijah kao uboden, jer pjesmu pišući dадоh se u misli, koje učiniše, da sad opazih Kotare u bijedi i nevolji. A što su prije bili...? — Svak zna: dika i ponos hrvatska, što najbolje potvrđuje danas naša narodna pjesma.

Sunce već bilo upeklo kao iz glavnje, kad sam čobanima pjesme pokrao i s njima se rastao, te nešto rad vrućine, a nešto radi tuge i žalosti ne htjesmo ići na razvaline Budaka, već podjosmo kući odlučivši drugi put na nje otići. Ta žalost i radost i sad nam je u srcu: Žalost nam dade čobanska pjesma, a radost divni i milotni pogled sa Šernjače. Žalost nas je tako nemilo ubola u srce, te smo odlučili uprijeti iz svih sila, da Kotarima štogod pomognemo i na bolje ih okrenemo; a radost nas je takom milotom i krasotom ljepote napojila, te se tute u Šklopu čvrsto zarekosmo, da ćemo, kadgod budemo mogli, oblatiti naše predivotne i oku milovidne Kotarske krajeve, koji moraju da svakog začaraju i milinstvom ljepote napune. Ej samo Bože daj zdravlja...!

Oko Karavanka.

1. Blaško jezero i Kepa.

(Priopćio V. Novotni)

Tko ne pozna sjajni niz hridina, koje počev od Trbiža dijele Korušku od Kranjske i Dravu od Save te se istočno hvataju Savinskih Alpa?

Trideset me godina ne bi u tom kraju. Ovih praznika se za vrućih dneva otisnem u taj gorski i jezerski raj.

Jutrom krenem iz Celovca na Vrpsko jezero (njem. Wörther ili Klagenfurter See). Minem Krivu vas (Krumpendorf), Poreče (Pörtschach), Vrbu (Velden) i devet drugih stanica, na kojima malome sam slovenski svijet naglo silazaše i unilazaše veselo slovenski razgovarajući i smijući se. Bijaše nedjelja. Najednom

me poklik vlakovodje »Föderlach-Faakersee« digne; skočim sa kola sa još jedno 10 do 15 osoba.

Neuputan zapitah vratara na stanicu, kud se ide na Blaško (Faaker) jezero. U to pristupi do nas mlad čovjek, tudjinac, koji reče, da se je i on spravio na to jezero. Pozovem ga, da podje sa mnom. Bijaše mlađi češki inžinir Hanka. Po dobivenoj uputi odvede nas mala kćerka željezničkog stražara puškomet daleko od stanice kroz polje na Dravu, gdje nas momče od 14 godina na teškom sel-skom čamcu prebací. Taj put imao bi biti najkraći, ali se uvjerih poslije, da je željezničkom stražaru bilo više stalo, da mu dijete koju krajcaru zasluži. Nu nije mi bilo žao, što sam išao na taj prevoz.

Za mali sat hoda ugledasmo sa maloga visa, što ga moradosmo prevaliti, živo biserno jezerce, nad kojim iz gorskog lanca Karavanka strmo glavu uzdigao vrh Kepa (njem. Mittagskogel, 2144 m.). Prodjemo selo Egg putom, koji nas je upravo vodio do jezera. Dok sam gledao u čarobnu sliku oko toga jezera stojeć na nekakvoj prevoznoj daski na jezeru ni nemisleć još na prevoz, al eto ti iz bližnje kuće momka sa veslom, koji nas pozove u čamac i prebací na otok Blaški usred toga jezera.

»Zastopite slovenski,« zapitah na prevozu momka; »ja,« odvrati mi, »sem Slovenec i cela vas.« Od njega saznadoh, da stoji u službi gostioničara na tom otoku imajuć dužnost strane prevažati. Prevoznina je 40 fil.

Jezero Blaško 561 m. n. m. gotov je okrug, kojemu je promjer malo veći od kilometra; najveća mu je dubljinna 38 m. Naokolo obrasio je mjestimice gustim šašem, u kojem ćeš uvijek naći divljih pataka; i raka i riba, osobito štuka, ima takodjer mnogo. Naokolo obrubljuju jezero sočne livade i plodne oranice, s kojih se strmo iz slikovitih Karavanka diže gola Kepa.

Ime ima jezero od istoimenog malog sela u prodolici pod malom Kepom, jugozapadno od jezera, pô sata nad jezerom,

Usred jezera toga diže se kameni otok od 14 rali. Jezero i otok svojina je kneza Lichtensteina. Sam otok ima oblik jajeta, kojemu je širina od ist. na zapad do 500 koraka, a od sjev. k jugu do 200 koraka. Otok je gusto obrazstao visokim stogodišnjim borom i omorikom, u koji se je umiješao tek ovdje ondje koji dub, javor i breza; sa sjeverne se strane otok strmo spušta u jezero, na tri ostale strane zalazi nizinom u jezerski šaš.

Na tom otoku stoji tajno i tiho na jedan kat zaklonjen veliki lugarski stan kneza Lichtensteina, štono ga je ovo zadnjih desetak godina sadanji mu namnik, Schwelle, zgodno i dosta udobno uredio kao gostionu, pa mu i velikim slovima čitaš naslov »Insel Hôtel Schwelle.« Osim ove zgrade ima tuj velika ljetna dvorana za goste, dvije male gospodarstvene zgrade i malo kupalište, nad kojim se žutilo malo police raži i pšenice. Pred ulazom u gostionicu stoji mala staja, na domak mu vrt, a nad ovim livadica i polje koruna. Pomicli, da je sva ta gostiona obilno iskićena raznim cvijećem, pa ćeš, željan mira i hlada, naći tuj krasno idilsko utočište, gdje ne čuješ buke željezničke, gdje ne vidiš ni kola ni konja, gdje ne očutiš nikada ljute vrućine ni teške prašine.

Ja i mili moj krajjan, suputnik Hanka, se prije svega okupamo, dobro za-ložimo, ogledamo otok, na kojem me zadivi bor, koji je iz jednoga korena pustio 8 ogromnih jamačno 100 godišnjih borova, pa ugovorimo sutra podra-niti i popeti se na Kepu, gdje su iz golih kamenih gudura gomile snijega na suncu titrale.

Legosmo prije devete Drug moj se ne uzmože otrgnuti od čarobne slike i još čarobnije tišine na tom otoku, koji nam je u sjajnoj mjesecini sa prozora naše sobe prikazao Karavanke na jezeru tom u dvostrukom sjaju. Valja naime znati, da su osim nas dvojice samo još dva gosta noćila u kući i da je u 9 sati potpun mir u kući i naokolo zavladao. Ono 10 gosti planinara, što ih za-tekosmo na dolazku, prodjoše po veče. Sutradan razabrasmo, da se gosti uklanjaju tomu toli divnom otočkom zakloništu, jer je i noćiste i boravak rela-tivno vrlo skupocjen. I mi platismo za sobu, dosta lijepu, sa dvije postelje — na tavanu — dvije forinte, a cijene hrani i pilu su takodjer toli znatne, da bi čovjek zdrava želuca lahko mogao na dan 6 for. zajesti.

Sutradan se rano prevezosmo pod Kepu. Uhvatimo — po naputku prevo-zača — poljski put, kojim se uspesmo na dobru općinsku cestu, što iz Rožne doline vodi u Ločane (njem. Latschach). Odavle obilježenim putom prevalimo još dva gorska seoca, Dônju i Gornju Gred (njem. Greuth), minemo mlin te izadjemo uz potok kroz prodol Koprivu gustom šumom sve većom strminom na čistu hrid, na sedlo i do planinske kuće »Bertha Hütte« (1650 m.), što ju uz-držaje Celovačka podružnica austr. planin. društva. Tuj se spustimo na odmor, zatražimo od upravitelja planinske kuće jaja, sira i čaja te se nakon mala sata odmora dignemo na sam vrh.

Uzlaz nije toli tegotan, kako se sa nizine pričinja. Po samom golom gre-benu uspinješ se od planinske kuće jedan sat. Onu silnu grebensku ploču, koja se od vrha prema jugo-zapadu nagnula, prelaziš koso, doista čuvstvom, kao da si na pola u zraku. Prema sjeveru strmo se od vrha spuštaju kamene jaruge, krcate snijegom, sa juga se dižu raspukli grebeni, koji kao da podržavaju gla-vicu Kepe, taj na zapad prevaljeni silni kameni stol.

Uzlazeći od planinske kuće zamukosmo i ja i moj Hank. Ja se barma ne sjećam, da li sam što odgovarao drugu ili što govorio, toliko zanijemismo od čara, što nam je tuj vidik pružao. Ne bijaše doduše daleka vidika, jer je dnevna sunčana vrućina naokolo pare dizala; ali razne one prirodno toli protivne slike zanijeti će ti dušu, pamet za čas ustaviti, govor zakrčiti.

U neposredaoj blizini dva se niža vrha osovila, onaj na istok, Jepca (njem. Türkenkopf) (1612 m.) i zapadno, Mala Kepa (1745 m.)

Sa gologa visa od 2144 m., na kojem stojiš, pričinjavu ti se prema sjeveru i sjevero-istoku jezera Vrpsko (Wörther), Oževansko (Ossiacher), Plašičko (Keutschachsko) i Blaško, tik pod nogama ti, kao ogromne zdjele živa srebra, u koje žarko sunce od časa do časa drobi sitan biser. Mrke šume, zeleni pro-doli, žute strni sa dugom drugom prekinutom srebrenom niti, Dravom, prepliće to živo biserno srebro. Kuće, crkve, palače, sitna sela, koja iz gusta zelenila

stidno progledavaju, veli gradovi na širokim, gorskim uvalama, hiljadu i hiljadu tankih jasnih tragova, staze i putovi: to sve zajedno titra i igra, sad jače, sad slabije, te se gubi u nedoglednu daljinu, u tamnu nit na nebu.

Na jugu obasjava sunce vir tu bijelih, tamo crnih grebena. Mislio bi, jedan je razvaljen grad, iz kojega strše raspukli zidovi oholih palača, visokih zvonika, tvrdih kula, gdjeno dvije biser glave, sniježni Triglav (2865 m.) i Mangart (2678 m.) nadvisile svoje družice.

Sa isto ka kao da su Savinske planine pognale prema nam četu gorostasa, koja bez čisla i reda hrli do svoga vodje, do Kepe, na kojoj mi stojimo, i koja na sjevernoj strani sniježnim potocima natapa Korušku dol, a na južnoj strani svoja vrela šilja u Kranjsku livadu. Iz tih Karavanka pomaljaju glavice: Obir (2141 m.), Košutnik (2135 m.), Baba (1969 m.), Ortača (2179 m.), Stou (2239 m.), i pred nama Golica (1836 m.), koji se svi nagledaju na Dravu i na krasnu Rožnu dolinu, na desnoj obali Drave.

Zapadno opkolio Dobrač Dravu, Bjelašku i Ziljsku (Gail) dolinu, a dalje na sjever jedva raspoznaće u magli daleke Ture sa Ankogelom, Sonnblíkom, Velikim Klekom i mnoge druge puste vrhove, sve preko 3000 m. visoke.

Ne znam, kako smo dugo sjedili na suncu na kamenu, zureć pohlepno u taj neopisivi svijet.

Pet sati trebali smo, da smo se vrha dovinuli; jedanaesta odavna mina, a mi još jednakо gledamo nove i uvijek nove slike, koje nam stvarahu magle i oblaci, što se čas pod nama kao aveti provlačili, čas nad nama čudne oblike primali.

Dignemo se napokon i spustimo istim putom Blaškomu jezeru na istok, obadjemo — nešto i besputicom — jezero, zadjemo opet u selo Egg te se obilježenim lijepim šumskim putom spustimo na Dravu i preko mosta kroz selo Föderlach na stanicu, odakle smo dan prije krenuli. Na mostu nas ustavi dvoje djece tražeći maltarinu — dva novčića — čudeći se nekako, što mi ne znamo za platežnu dužnost svoju.

U Föderlachu, gdje se vlakovi križaju, rastanem se od svoga simpatičnoga suputnika; on na istok u Celovac, a ja unakrst u Bjelak na zapad.

Društvene vijesti.

— Prijaviše se novi članovi društva: dr. Milovan Gavrančić odvjetnik u Virovitici, Šuler Franjo kr. profesor u m., Hercog Arnold tajnik trgovačkog doma.

— Na sv. Geru je put markiran, i to iz Sošica. Iz Jaske do Sošica ima 38 km. U krčmi ka »Marici« naći ćeš uvijek što zagristi uz vino i pivo. Od »Marice« nastavi zapadno kroz selo put, koji se zove »Blata« i koji vodi u selo Taráče; na jedno dva km. ostavi put pa okreni kraj ograda stazom kroz polja, onda na šumu Čemernik i Paleže. Iz Paleža izaći ćeš na planinske livade, gdje

izvire Kaštenica voda, tik pod vrhom. Iz Sošica do na vrh zaći ćeš za dobra $2\frac{1}{2}$ sata.

Hoćeš li poći preko Samobora na sv. Geru, imaš 72 km. iz Zagreba do Sošica, i to do Samobora 22 km., onda odavle cestom uz sela: sv. Helena, Lug, Jazbinu, Podvrh do Bregane 5 km. Od Bregane do razkrižja u Osredek 10 km. odavle do Stojdrage 5 km. Od Stojdrage kroz sela: Poklek, Novo selo, Budinjak i Gornju vas u Kalje 20 km., od Kalja preko sela: Petrička sela, Tomaševce, Stari grad (ili Kekiće), Sopote, (sa krasnim Sopotskim slapom, koji sjeća na slap naše Korane u Plitvice) i gornjih Sošica opet 10 km.

Tko se hoće naglédati krasna kraja i divne gorske prirode, neka ne žali opetovano poći i iz Jaske i iz Samobora na Geru. Meni se većma milio put iz Samobora na Sošice.

— Umre nam revni i mnogogodišnji član Budicki Milan, gradski baždarski ravnatelj. Lahka mu zemljica!

Književne vijesti.

— *Österreichische Touristen-Zeitung* donosi u br. 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., i 24., god. 1904. i br. 1., 2., 3., 4., 5. i 6. god. 1905. ove članke: 1. Tagebuchblätter aus der Hohen Tatra, od Berra. 2. Ins Stubai mit der neuen elektrischen Bahn, od Eichert-a. 3. Die Hohe Wand bei Wiener-Neustadt, od Eichert-a. 4. Westafrikanische Erlebnisse, od Broadbeak-a. 5. Ein Ausflug nach Lappland und die Besteigung des Kebenekaisses, od Gerngrossa. 6. Quer durch Kreta, od Hünselta. 7. Die Ersteigung der Punta dell' Uomo (3008 m. u Ampezzanskim dolomitima), od dr. Freiherrn-a. 8. Die Frauenkogel-warte (u Štajerskoj) od Goldhann-a. 9. Das Lurloch bei Semriach (u Štajerskoj). 10. Eine Wintertour auf das Sonnwendjoch (u Tirolskoj), od Fleischmann-a. 11. Eine Ersteigung des kleinen Winkelkogels in der Hochschwabgruppe (u Štajerskoj), od Domenigg-a. 12. Eine Ersteigung des Finsteraarhorns (u Švicarskoj 3390 m.), od dr. Segin-a. 13. Ein Montblanc-Aufstieg und Abstieg in zwei Tagen, od Gelbert-a. 14. Winterfahrt, od Glanwella. 15. Wintersport, od Zierhuta. 16. Streiflichter aus den Dolomiten Innsbrucks, od Sehriga. 17. Vom Schönbichlerhorn zum Grossen Greiner (u Tirolskoj), od Gödel-a. 18. Von Bad Moos zum Kreuzbergpass (u Sekstenskoj dolini), od dr. Schaffrana. 19. Eine Reise nach Aegypten, od Hostniga.

Sadržaj: Iz Gorskoga kotara. Piše H. pl. Hranilović. — Na Šernjači. Planinarska crtica iz Dalmacije. Napisao Grgo Petković. — Oko Karavanka. Priopćio V. Novotni. — Društvene vijesti. — Književne vijesti.